

سید گروه راهبردی- مرتضی فاخری - افزایش

سطح دریاها یکی از پیچیده‌ترین و گسترده‌ترین چالش‌های محیط‌زیستی جهان معاصر است که پیامدهای آن فراتر از مرزهای جغرافیایی محدود و ملی است و تأثیرات عمیقی بر زندگی انسان‌ها، اکوسیستم‌ها و زیرساخت‌های حیاتی دارد. شواهد علمی حاصل از اندازه‌گیری‌های بلندمدت و داده‌های ماهواره‌ای نشان می‌دهند که سطح متوسط اقیانوس‌ها در دهه‌های اخیر به‌طور پیوسته افزایش یافته و این روند با شدت و شتاب بیشتری ادامه خواهد یافت. عوامل متعددی از جمله گرمایش جهانی، ذوب یخ‌های قطبی و کوهستانی، تغییرات کاربری زمین و فعالیت‌های انسانی در این روند نقش دارند و با ترکیب اثرات خود، تعادل طبیعی محیط‌های ساحلی و دریایی را برهم زده‌اند.

به گزارش «اقتصاد سرآمد»، مرتضی فاخری، پژوهشگر ارشد علوم راهبردی در نوشتاری به بررسی تبعات و تهدیدهای ناشی از افزایش سطح دریاها و اقیانوس‌های جهان در طول دهه‌های اخیر و به سبب گرمایش جهانی و ذوب یخ‌های قطبی و کوهستانی پرداخته است. نگارنده در این مطلب افزایش سطح دریاها را یکی از تهدیدهای جدید و جدی پیش روی ساحل‌نشینان و زیرساخت‌های بندری جهان معرفی کرده است. این مطلب را در ادامه می‌خوانید:

اهمیت پدیده افزایش سطح دریاها در نقاط مختلف جهان نه‌تنها در تهدید مستقیم جمعیت‌های ساحلی، بلکه در خطر گذاری بر زیرساخت‌های اقتصادی و امنیتی و همچنین تغییرات بلندمدت در اکوسیستم‌های حساس نهفته است، به‌گونه‌ای که جوامع انسانی در سراسر جهان با مواجهه پیامدهای آن نیازمند اقدامات فوری و راهبردی هستند.

پیامدهای افزایش سطح دریاها چندوجهی و گسترده است و شامل فرسایش سواحل، نابودی زیستگاه‌های طبیعی، تغییرات در منابع آب شیرین و تهدید تنوع‌زیستی می‌شود. این تغییرات بر معیشت میلیون‌ها نفر تأثیر گذاشته و خطر مهاجرت‌های اجباری، کاهش تولیدات کشاورزی و تهدید امنیت غذایی را به همراه دارد. همچنین افزایش سطح آب بر زیرساخت‌های حیاتی مانند بنادر، شبکه‌های حمل‌ونقل و صنایع انرژی تأثیر می‌گذارد و هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی قابل توجهی ایجاد می‌کند. مدیریت این چالش نیازمند رویکردی جامع است که ترکیبی از اقدامات مهندسی، حفاظت از اکوسیستم‌ها، سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی و برنامه‌ریزی بلندمدت را در برگیرد تا تاب‌آوری جوامع و زیرساخت‌ها در برابر تهدیدات آینده تضمین شود. به این ترتیب، شناخت دقیق علل، پیامدها و راهکارهای مقابله با افزایش سطح دریاها به یک ضرورت جهانی تبدیل شده است که برای حفظ امنیت انسانی و توسعه پایدار در قرن بیست‌ویکم اهمیت حیاتی دارد.

علل ومکانیسم‌های افزایش سطح دریاها

افزایش سطح دریاها پدیده‌ای پیچیده و چندعاملی است که نتیجه ترکیبی از فرایندهای طبیعی و اثرات فعالیت‌های انسانی بر سیستم زمین است. یکی از اصلی‌ترین عوامل این روند، گرمایش جهانی است که موجب افزایش دمای اقیانوس‌ها و جو زمین شده و فرایندهای فیزیکی و شیمیایی آب دریاها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. گرمایش جهانی باعث انبساط حرارتی آب می‌شود؛ به این معنی که با افزایش دما، مولکول‌های آب انرژی بیشتری دریافت کرده و فاصله میان آن‌ها افزایش می‌یابد، در نتیجه حجم آب و سطح دریاها به تدریج بالا می‌آید. داده‌های جهانی نشان می‌دهند که سهم انبساط حرارتی در افزایش سطح آب طی دهه‌های اخیر قابل توجه بوده و روند صعودی آن با شتاب بیشتری ادامه می‌یابد. به گونه‌ای که می‌تواند تأثیرات بلندمدت زیست‌محیطی و اقتصادی گسترده‌ای ایجاد کند. عامل دیگر که به‌طور مستقیم سطح آب دریاها را افزایش می‌دهد، ذوب یخ‌های قطبی و کوهستانی است. یخچال‌های گرینلند و قطب جنوب به‌دلیل افزایش دما و تغییرات اقلیمی شتاب بیشتری در فرایند ذوب پیدا کرده‌اند و مقادیر عظیمی آب

شیرین را به اقیانوس‌ها وارد می‌کنند. علاوه بر این، یخچال‌های

کوهستانی در مناطق آلپ، هیمالیا و آند نیز با کاهش حجم قابل توجه، سهمی مهم در افزایش سطح آب دارند. تغییرات هیدرولوژیک و فعالیت‌های انسانی نظیر برداشت بی‌رویه آب زیرزمینی، سدسازی، تغییر کاربری زمین و افزایش انتشار گازهای گلخانه‌ای، اثرات غیرمستقیم اما مهمی بر روند افزایش سطح دریاها دارند، زیرا این عوامل چرخه‌های طبیعی آب و انرژی زمین را مختل می‌کنند. در مجموع، تعامل میان گرمایش جهانی، ذوب یخ‌ها، انبساط حرارتی آب و تأثیرات انسانی باعث شده تا روند افزایش سطح دریاها به یک پدیده بلندمدت، شتابان و چالش‌برانگیز تبدیل شود که پیامدهای زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی گسترده‌ای را برای جوامع ساحلی و اکوسیستم‌های دریایی به همراه دارد.

پیامدهای زیست‌محیطی واکولوژیک

افزایش سطح دریاها اثرات زیست‌محیطی و اکولوژیکی گسترده‌ای بر اکوسیستم‌های ساحلی و دریایی دارد که بسیاری از آن‌ها پیامدهای مستقیم و بلندمدت بر زندگی انسان‌ها و محیط‌زیست طبیعی به همراه می‌آورند. فرسایش سواحل یکی از بارزترین آثار این پدیده است که موجب کاهش وسعت زمین‌های قابل سکونت، تغییر شکل خطوط ساحلی و از بین رفتن مناطق کمرنفاع و جزایر کوچک می‌شود. این فرایند نه‌تنها تهدیدی برای جمعیت‌های انسانی ساکن در مناطق ساحلی است، بلکه باعث نابودی زیستگاههای طبیعی و کاهش تنوع گونه‌ها می‌شود. تالاب‌ها و مرداب‌های ساحلی که نقش مهمی در جذب آب‌های طغیان‌کرده و حفظ تنوع‌زیستی دارند، به‌دلیل نفوذ آب شور و تغییر سطح آب با تهدیدات جدی مواجه می‌شوند و جمعیت بسیاری از گونه‌های حساس در معرض خطر قرار می‌گیرند. همچنین نفوذ آب شور به آب‌های زیرزمینی و خاک‌های ساحلی، موجب کاهش کیفیت منابع آبی و اختلال در کشاورزی و تأمین آب آشامیدنی می‌شود؛ امری که پیامدهای جدی اقتصادی و اجتماعی برای جوامع ساحلی ایجاد می‌کند و امنیت غذایی را به خطر می‌اندازد.

افزایش سطح دریاها همچنین موجب تغییر در ساختار و پراکنش جمعیت گونه‌های دریایی و خشکی می‌شود. بسیاری از گونه‌ها به‌دنبال شرایط زیستی مناسب‌تر مهاجرت می‌کنند و این جابه‌جایی‌ها می‌تواند تعادل اکولوژیکی و زنجیره‌های غذایی طبیعی را برهم زده و موجب کاهش تنوع ژنتیکی شود. نابودی مرجان‌ها و جنگل‌های مانگرو که نقش کلیدی در جذب امواج و کاهش اثرات سیلاب‌ها دارند، فشار اضافی بر اکوسیستم‌ها وارد کرده و زنجیره‌های بازخوردی ایجاد می‌کند که سایر زیستگاه‌ها را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. کاهش پوشش گیاهی ساحلی و تخریب بسترهای دریایی قدرت طبیعی زمین را برای مقابله با امواج و سیلاب‌ها کاهش می‌دهد و شدت پیامدهای افزایش سطح آب را تشدید می‌کند. به‌طور کلی، اثرات زیست‌محیطی افزایش سطح دریاها شامل فرسایش سواحل، نابودی زیستگاه‌های حساس، شور شدن آب‌های زیرزمینی، کاهش تنوع‌زیستی و اختلال در عملکرد اکوسیستم‌های دریایی و ساحلی است و مدیریت آن نیازمند رویکردی جامع، حفاظت از اکوسیستم‌ها و برنامه‌ریزی بلندمدت برای کاهش آسیب‌های

تهدیدهای اقتصادی وزیرساختی

افزایش سطح دریاها تهدیدی جدی برای اقتصاد و زیرساخت‌های حیاتی مناطق ساحلی است و پیامدهای مستقیم و غیرمستقیم آن دامنه وسیعی از فعالیت‌های انسانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. شهرهای ساحلی با جمعیت بالا به‌دلیل موقعیت جغرافیایی خود در معرض فرسایش سواحل، سیلاب‌های مکرر و نفوذ آب شور قرار دارند و این امر می‌تواند باعث تخریب ساختمان‌ها، کاهش ارزش زمین‌ها و اختلال در فعالیت‌های اقتصادی شود. بنادر، به‌عنوان هسته اصلی تجارت جهانی، در مواجهه با افزایش سطح آب با اختلال در عملیات بارگیری و تخلیه مواجه می‌شوند که زنجیره تأمین را مختل کرده و هزینه‌های لجستیکی و حمل‌ونقل را افزایش می‌دهد. شبکه‌های حمل‌ونقل زمینی و ریلی نیز به‌دلیل آسیب‌های ناشی از آب‌گرفتگی و فرسایش، با کاهش کارایی مواجه شده و بازسازی و نگهداری آن‌ها هزینه‌های قابل توجهی را بر دولت‌ها و بخش خصوصی تحمیل می‌کند.

زیرساخت‌های تولید انرژی و صنایع استراتژیک نیز در معرض تهدید مستقیم افزایش سطح دریاها قرار دارند. نیروگاه‌های ساحلی، تأسیسات نفت و گاز، پالایشگاه‌ها و مراکز تولید انرژی تجدیدپذیر ممکن است در صورت نفوذ آب شور یا سیلاب آسیب دیده و عملکردشان مختل شود. توقف تولید انرژی، علاوه بر تأثیر بر مصرف‌کنندگان، می‌تواند صنایع وابسته را نیز دچار مشکل کرده و پیامدهای اقتصادی گسترده‌ای ایجاد کند. علاوه بر این، اثرات ثانویه افزایش سطح دریاها شامل کاهش تولید کشاورزی در زمین‌های ساحلی، مهاجرت جمعیت و فشار بر زیرساخت‌های داخلی است که هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی را افزایش می‌دهد. کشورها و شهرهای ساحلی برای کاهش آسیب‌های اقتصادی و تقویت تاب‌آوری باید سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های مقاوم، طراحی سازه‌های مهندسی مؤثر و برنامه‌ریزی شهری هوشمند را در دستور کار قرار دهند و هم‌زمان سیاست‌های پیشگیرانه و بیمه‌های خطر طبیعی را برای مدیریت بحران و کاهش خسارات‌های اقتصادی توسعه دهند.

ایجاداجتماعی وانسانی

افزایش سطح دریاها دارای پیامدهای اجتماعی و انسانی گسترده‌ای است که به‌طور مستقیم ساختار زندگی جوامع ساحلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و ابعاد فراتر از محیط‌زیست به خود می‌گیرد. یکی از مهم‌ترین نتایج این پدیده، جابه‌جایی جمعیت و شکل‌گیری مهاجرت‌های اجباری است که در اثر فرسایش سواحل، آب‌گرفتگی سکونتگاه‌ها و تکرار سیلاب‌های ساحلی رخ می‌دهد. این جابه‌جایی‌ها اغلب برنامه‌ریزی نشده و پر هزینه هستند و فشار قابل توجهی بر زیرساخت‌ها، خدمات عمومی و بازار کار در مناطق مقصد وارد می‌کنند. در چنین شرایطی، جوامع ساحلی که معیشت آن‌ها به فعالیت‌هایی نظیر شیلات، کشاورزی، گردشگری و حمل‌ونقل دریایی وابسته است، با کاهش فرصت‌های شغلی و بی‌ثباتی اقتصادی مواجه می‌شوند و سطح رفاه اجتماعی به‌طور محسوسی افت می‌کند.

«سرآمد» بررسی می‌کند؛

افزایش سطح دریاها تهدیدی جدی برای ساحل‌نشینان

تبعات رشد سطح اقیانوس‌ها برای زیرساخت‌های بندری

تجربیات موفق می‌تواند به بهبود ظرفیت کشورها برای مقابله با این تهدید کمک کند. علاوه بر این، طراحی و اجرای برنامه‌های پیشگیری، آموزش و آمادگی جوامع ساحلی، ایجاد نظام‌های هشدار سریع و توسعه سیاست‌های تاب‌آوری اجتماعی، امکان کاهش تلفات انسانی و خسارات اقتصادی را فراهم می‌سازد. در مجموع، ترکیب اقدامات سازه‌ای، حفاظت از اکوسیستم‌ها، سیاست‌های اقلیمی و توانمندسازی جوامع محلی، چارچوبی جامع برای مدیریت پایدار سواحل و مقابله مؤثر با پیامدهای افزایش سطح دریاها فراهم می‌کند.

جمع‌بندی و چشم‌انداز آینده

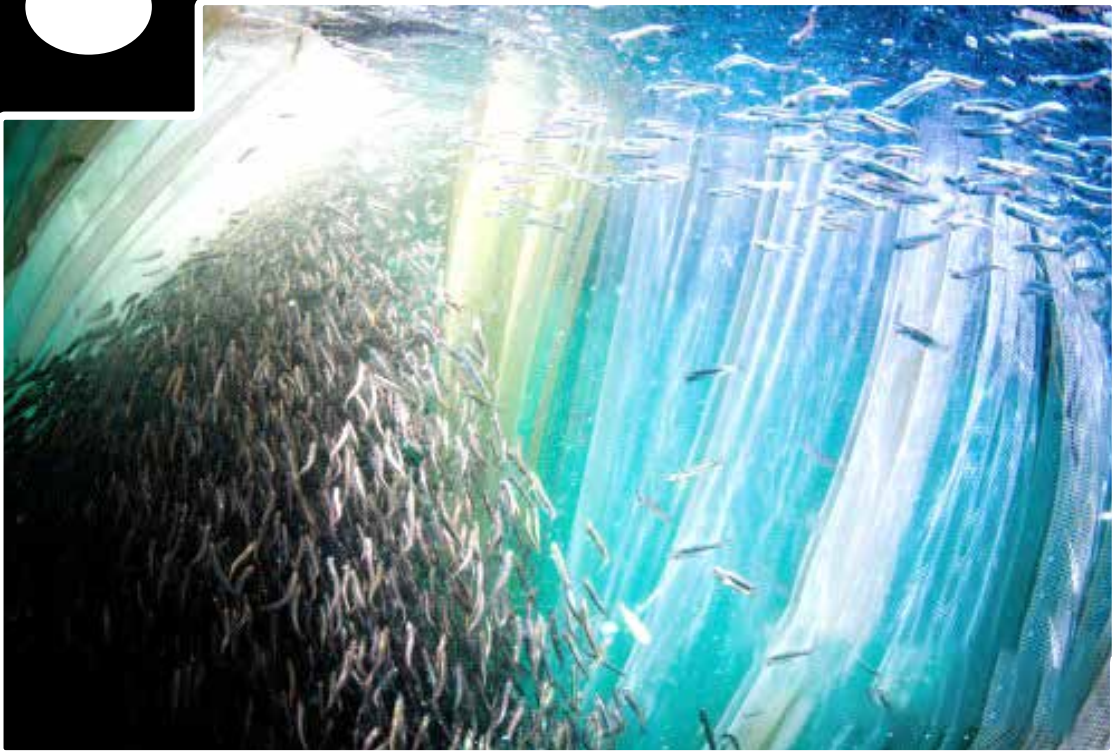
افزایش سطح دریاها به‌عنوان یکی از پیامدهای جدی تغییرات اقلیمی، چالشی فراگیر و بلندمدت برای محیط‌زیست، اقتصاد و جوامع انسانی به‌شمار می‌آید که آثار آن به‌ویژه در مناطق ساحلی با شدت بیشتری نمایان شده‌است. بررسی علل، پیامدها و ابعاد مختلف این پدیده نشان می‌دهد که افزایش سطح آب صرفاً یک مسئله طبیعی یا زیست‌محیطی نیست، بلکه بحرانی چندبعدی است که زیرساخت‌های حیاتی، معیشت جوامع، امنیت غذایی و ثبات اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. فرسایش سواحل، تخریب اکوسیستم‌های حساس، تهدید شهرها و بنادر، جابه‌جایی جمعیت و فشار بر منابع آب و غذا، همگی بیانگر آن است که بی‌توجهی به این روند می‌تواند هزینه‌های انسانی و اقتصادی سنگینی در پی داشته باشد و توان تاب‌آوری کشورها و مناطق ساحلی را به‌شدت کاهش دهد.

چشم‌انداز آینده نشان می‌دهد که مدیریت موفق افزایش سطح دریاها مستلزم رویکردی جامع، پیشگیرانه و مبتنی بر علم است. ترکیب سیاست‌های کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، مدیریت یکپارچه سواحل، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های مقاوم، حفاظت و بازسازی اکوسیستم‌های طبیعی و تقویت تاب‌آوری اجتماعی، می‌تواند شدت پیامدهای این پدیده را در دهه‌های آینده کاهش دهد. همکاری‌های بین‌المللی، انتقال دانش و فناوری و مشارکت فعال جوامع محلی، نقشی تعیین‌کننده در موفقیت این راهبردها ایفا می‌کند. در مجموع، آینده سواحل و جوامع وابسته به آن‌ها به میزان آمادگی، هماهنگی و دوراندیشی سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران بستگی دارد؛ رویکردی که افزایش سطح دریاها را نه صرفاً به‌عنوان تهدید، بلکه به‌عنوان محرکی برای بازنگری در الگوهای توسعه، تقویت تاب‌آوری و حرکت به‌سوی توسعه پایدار در مقیاس ملی و جهانی تلقی کند.

بدون شرح

قاب دوربین

عکس: اصغر بشارتی

بدون شرح...

فریبا عزیز ی - اقتصاد سرآمد